(411) "गुपू रक्षणे" (I-भ्वादिः-395. सक. वेट्. पर.)

'णौ गोपयति भाषा (सा) र्थं निन्दायां से जुगुप्सते ।
गोपायेद् रक्षणे त्वाये, व्याकुलत्वे तु गुप्यति ॥' (श्लो. 129) इति देवः ।

[1]गोपायकः[A]-यिका-गोपकः-गोपिका, [2]गोपायकः-पिका-गोपकः-पिका,
[3]जुगोपायिषकः-जुगोपिषकः-जुगुपिषकः-षिका-जुगुप्सकः-प्सिका,
[4]जोगुपकः-पिका ;
गोपायिता-[5]गोपिता-गोप्ता-त्री, गोपाययिता-गोपयिता-त्री, जुगोपायिषिता-जुगोपिषिता-जुगुपिषिता-जुगुप्सिता-त्री, जोगुपिता-त्री ;
[6]गोपायन्[B]-न्ती, गोपायन्-गोपयन्-न्ती, जुगोपायिषन्-जुगोपिषन्-जुगुपिषन्-जुगुप्सन्-न्ती ; —
गोपायिष्यन्-गोपिष्यन्-न्ती-ती, गोपाययिष्यन्-गोपयिष्यन्-न्ती-ती,
जुगोपायिषिष्यन्-जुगोपिषिष्यन्-जुगुपिषिष्यन्-जुगुप्सिष्यन्-न्ती-ती ; —
— गोपाययमानः-गोपयमानः, — जोगुप्यमानः ;
— गोपायिष्यमाणः, गोपयिष्यमाणः, जोगुपिष्यमाणः;
[7]गोपाः-गोपौ-गोपाः, — गुप्-गुब्-गुपौ-गुपः ; —

---

1. 'गुपूधूपविच्छिपणिपनिभ्य आयः' (3-1-28) इति विहित आयप्रत्ययः, 'आयादय आर्धधातुके वा' (3-1-31) इत्यनेन, आर्धधातुके विकल्पितः । अतो रूपद्वयम् । एवमार्धधातुके सर्वत्र ज्ञेयम् ।
2. ण्यन्ताण्वुलि, 'णेरनिटि' (6-4-51) इति णिलोपे रूपम् । णिजन्ते सर्वत्र आयप्रत्ययविकल्पः ।
3. आयप्रत्ययान्तात् सनि इदं रूपम् । आयप्रत्ययाभावे ऊदित्वादिड्विकल्पे, 'रलो व्युपधात्—' (1-2-26) इति सनः कित्त्वविकल्पे च रूपत्रयम् । एवं सन्नन्ते सर्वत्र ।
4. आर्धधातुकविवक्षायामायप्रत्ययस्य वैकल्पिकत्वात्, आयप्रत्ययान्तस्यानेकाच्त्वान्न यङ् । आयाभावे तु—'जोगुपकः' इत्यादिरूपाणि यङन्ताल्लिखितानि ।
5. ऊदित्वात् 'स्वरतिसूति—' (7-2-44) इत्यादिना इड्विकल्पः । आयप्रत्ययाभावपक्षे एवं तव्यदादिषु ज्ञेयम् ।
6. शतुः सार्वधातुकत्वान्नित्यमायादेशः ।
7. क्विपि, अल्लोपयलोपयोः सोः रुत्वविसर्गौ । आयाभावे 'गुप्' इति रूपम् ।

A. 'आसेदुषां गोत्रभिदोऽनुवृत्त्या गोपायकानां भुवनत्रयस्य ।
रोचिष्णुरत्नावलिभिर्विमानैर्योराचिता तारकितेव रेजे ॥' किरातार्जुनीये 18-18.

B. 'वल्भप्रगल्भाः पथिकाश्च तत्क्षणं सुश्रम्भणस्तोभयुतात् अगुर्गृहान् ।
गोपायतां धर्ममधूपितात्मनां जल्पान् विमुच्याभवदुद्यमो जपे ॥' धा. का. 1-51.